

De oorlog in Congo: wat nu?

1. Wat zijn de oorzaken van de (M23-)oorlog?

Sinds begin 2025 wordt de Congolese bevolking geconfronteerd met een nieuwe escalatie van de oorlog in het oosten van de Democratische Republiek Congo. De recente gevechten zijn een intensifiëring van een conflict dat uitbrak in 2022, toen de rebellengroep M23 de wapens weer opnam om respect te vragen voor de uitvoering van vroegere vredesakkoorden. M23 maakt deel uit van de nieuwe politieke-militaire alliantie AFC, met aan het hoofd Corneille Nangaa.

In januari nam AFC/M23 met de steun van buurland Rwanda de strategische stad Goma, de hoofdstad van de provincie Noord-Kivu, in. In februari viel Bukavu, de hoofdstad van de provincie Zuid-Kivu. De bezetting van beide steden duurt voort. De recente escalatie verslechtert de humanitaire situatie in Congo nog verder. In het hele land zijn er meer dan 7 miljoen ontheemden.

Wat we vandaag zien is slechts een nieuwe fase in een oorlog die al dertig jaar duurt en al miljoenen slachtoffers heeft gemaakt. In de berichtgeving wordt vaak eenzijdig verwezen naar grondstoffen als oorzaak van het conflict. Dit is een simplistische kijk op de situatie. Om de aansprekende oorlog te begrijpen verwijs ik naar vier factoren:

- De ineenstorting van de Congolese staat onder dictator Mobutu Sese Seko
- De import van buitenlandse, etnische oorlogen in Congo (bv. genocide in Rwanda)
- De geopolitieke verandering na de Koude Oorlog (dictator Paul Kagame als nieuwe leider)
- De toename van de vraag naar en strijd om grondstoffen (coltan, kobalt ...)

2. Wat zijn oplossingen voor de oorlog?

De Congolese regering kan geen militaire oplossing opleggen omdat het leger (FARDC) te zwak is om AFC/M23/Rwanda te verslaan. Bovendien staan andere (Afrikaanse) landen niet te springen om Congo bij te staan in de gevechten op het terrein. Daarnaast zijn nieuwe onderhandelingen met M23 geen garantie op vrede. De recente opflakking van het conflict bewijst dat vroegere vredesakkoorden, bijvoorbeeld uit 2013, opnieuw falen. Zonder een sterke politieke en diplomatieke wil zullen de vredesprocessen nooit leiden tot vrede. De weg naar vrede vraagt een Congolees, Afrikaans én internationaal engagement voor de opvolging en uitvoering van ondertekende akkoorden. Volgende acties zijn noodzakelijk voor een geslaagd vredesproces:

Korte termijn:

- Effectieve staakt-het-vuren
- Beëindiging van de bezetting in de veroverde gebieden
- Terugtrekking van buitenlandse troepen (o.a. Rwanda)

Middellange termijn:

- Ontwapening van binnenlandse en buitenlandse rebellengroepen (DDR/RR-proces)
- Overgangsjustitie (berechtings- en verzoeningsproces)

Lange termijn:

- Hervorming van de veiligheidssector (leger, politie, justitie)
- Democratisering van politiek bestuur (inspraak)
- Inclusieve ontwikkeling (strijd tegen armoede)

3. Wat doet de internationale gemeenschap? Is er een rol voor Europa?

De zogenaamde internationale gemeenschap veroordeelt de escalatie van de oorlog en roept op tot respect voor de territoriale integriteit van Congo. Zo keurde de VN-Veiligheidsraad in februari unaniem resolutie 2773 goed. Sommige Westerse landen namen sancties tegen Rwanda. Toch zien we op het terrein nog geen staakt-het-vuren en terugtrekking uit de bezette gebieden. AFC/M23 verklaart de 'bevrijdingsoorlog' te willen voorzetten tot in de hoofdstad Kinshasa. Er is dus een dreiging voor een verdere escalatie in Congo zelf, en zelfs regionaal.

Europa is als vroegere koloniale overheerser bang om het verwijt te krijgen zich neokoloniaal op te stellen in oorlogen op het Afrikaanse continent. Het laatste decennium merk ik een tendens op om 'Afrikaanse problemen' te laten oplossen door 'Afrikanen'. De Europese Unie (EU) steunt de vredesbemiddeling door Angola. Daarnaast is er steun voor de inspanningen van de Afrikaanse Unie en de regionale organisaties SADC en EAC.

Toch mag de EU de zoektocht naar oplossingen voor de oorlog niet enkel overlaten aan Afrika. Europa moet zich engageren omdat ze een historische verantwoordelijkheid draagt op het continent. Bovendien heeft de bemiddeling van Afrikaanse actoren beperkingen. Niet alle landen in de regio hebben er belang bij dat de slapende Congolese reus wakker wordt, vrede installeert, en weer een voortrekkersrol opneemt. Europa mag ook niet de fout maken om het Congodossier over te laten aan de Verenigde Staten, waar de nieuwe administratie van president Donald Trump vooral interesse heeft in de Congolese grondstoffen.

De EU en lidstaten, waaronder Nederland, kunnen ijveren voor:

- Meer druk op Rwanda (bv. effectieve sancties)
- Extra middelen voor humanitaire hulp
- Versterking van MONUSCO inzake bescherming van de bevolking en ontwapening
- Eerlijke ontginning van grondstoffen in Congo
- Responsabilisering van Afrikaanse partners (goed bestuur en mensenrechten)

4. Slotwoord

Toen Rusland Oekraïne binnenviel veroordeelde Europa de aanval ondubbelzinnig, nam sancties, stuurde militaire steun en opende de grenzen voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Congo is Oekraïne niet, maar betekent dit dat de Congolese bevolking geen nood heeft aan onze solidariteit? De oorlog in Congo is geen ver-van-mijn-bed-show. Het gaat ook over ons, over ons hier in het Westen, in Europa. Het gaat over onze nood naar Congolese grondstoffen voor onze economie, voor onze GSM's en laptops, voor onze elektrische wagens. Het gaat over hoe het onderhouden van een oorlog de toegang tot die grondstoffen goedkoper maakt, door de Congolese staat zwak te houden en buurlanden zoals Rwanda sterk. De oorlog overstijgt Congolezen. Er zal enkel vrede komen als ook de internationale gemeenschap, en landen zoals Nederland, daarvoor kiezen. Dertig jaar bloedvergieten is genoeg. Het is genoeg.

*Nadia Nsayi Madjedjo behaalde een masterdiploma in de Internationale Politiek aan de Katholieke Universiteit Leuven (KUL). Ze schreef haar masterproef over de rol van België en de EU in de hervorming van de veiligheidssector in Congo. Na haar stage bij het Europees Netwerk voor Centraal-Afrika (EURAC) was ze parlementaire medewerker en beleidsmedewerker Congo, Rwanda, Burundi bij de ngo Broederlijk Delen en de vredesbeweging Pax Christi Vlaanderen. Sinds 2019 is ze werkzaam in de museumsector; eerst als curator bij het MAS, vandaag als publieksmedewerker bij het AfricaMuseum. Nsayi is columniste bij de krant De Morgen en auteur van *Dochter van de dekolonisatie* (2020) en *Congolina* (2023).*